

Ramon PLANES I ALBETS

LES ORDINACIONS DE PRATS I SANSOR
SOBRE BESTIAR, PASTURES I ARTIGUES
(LA CERDANYA, 1768)

Prats i Sansor és un petit municipi situat a la plana de la Cerdanya que afronta amb el riu Segre, format pels dos llogarrets que li donen nom: Prats i, a 500 metres, Sansor, que és més petit.¹ L'any 1787, un vicenni després de la data del document que publico tot seguit, els dos llogarrets junts aplegaven 191 habitants.² Eren petits nuclis de pagès d'on n'era senyor el rei, amb una presència important del bestiar dins el conjunt de les activitats agràries. Prats i Sansor exemplifica prou bé un àmbit social i econòmic de muntanya, on els usos i béns comunals tenien un paper primicer. Encara al començament del segle XX, Ceferí Rocafort va escriure que «entre los monts públics exceptuats de la desamortisació, lo conegut per Torrelles, del present municipi, té 101 hectàrees de cabuda total».³

L'any 1768 o pocs mesos abans, el Consell general de Prats i Sansor, reunit a Prats sota la presidència del batlle, acordà que s'havia de fer unes «novas ordinacions» per al «bon regimén econòmic y polítich del dit poble», perquè les vigents, «o no quedàvan observadas, o observar-se no podían per las variacions y circumstàncias del temps». Foren nomenats, amb aquesta finalitat i encàrrec, cinc homes del poble, que hem de pensar que deurién ser dels més influents i coneixedors del terme i els seus usos i costums.

La fixació d'aquelles noves ordinacions no deuria ser cosa fàcil, sense debat ni desacord, però l'escriptura que ens ha arribat no ens diu res del procés. Ens fa saber que, el 5 d'abril de 1767, les noves ordinacions fetes pels comissionats van ser presentades al batlle, al seu assessor jurídic, als regidors i al síndic, que les aprovaren, tot en presència del notari de Puigcerdà que aquell mateix dia les protocol·litzà.

Es tracta d'un document força extens, organitzat en trenta-sis capítols, que mereix un comentari llarg i permet d'extreure lliçons d'interès, que aquí, emperò, no escauen perquè és la seva publicació l'objectiu primordial. Com

---

1. Pau VILA, *La Cerdanya*. Barcelona: Editorial Empúries, 1984, 2^a ed., p. 187 i 193; *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, volum 14: *Vallespir, Conflent, Capcir, Baixa Cerdanya, Alta Cerdanya*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1996, 2^a ed., p. 268-270.

2. Pierre VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals*. Volum tercer. Barcelona: Edicions 62, 1966, p. 160.

3. Francesh CARRERAS Y CANDI (dir.), *Geografia general de Catalunya*. Ceferí ROCAFORT, *Provincia de Lleyda*. Barcelona: Establiment Editorial de Albert Martín, s. a., p. 546.

he apuntat, al començament del document es manifesta que aquestes noves ordinacions eren adreçades al «bon regimén econòmic y polítich del dit poble», la qual cosa fa pensar que el seu contingut hagués de ser diversificat. Ara bé, no és pas així, car una trentena dels capítols afecten exclusivament el bestiar i les pastures, quatre més són dedicats a les artigues o rompudes, una altra prohibia de «rentar, fer bassas ni altres porqueries en lo rech de la font» perquè havia de servir per abeurar el bestiar, i, una de final, duplicava l'import els bans si les infraccions assenyalades a les ordinacions fossin fetes de nit. Fet i fet, per tant, la regulació del bestiar i de les pastures per mantenir-lo constitueix el contingut substancial d'aquestes ordinacions, la qual cosa denota la importància que havia de tenir. Les podem situar en un context de canvis, de transformacions de l'economia rural, de pressió per accentuar l'exploració dels recursos i augmentar la producció, que deurién incidir especialment l'àmbit de la cria i la manutenció del bestiar, que les ordinacions reglamenten amb molta preferència.

El document palesa una decidida voluntat de controlar el nombre de caps de bestiar que hi podia haver al poble. S'hi establia que tothom podria tenir un parell de bous o de vaques per al conreu, si tenia tres jornals de terra de sembradura, però no pas més si no depassava els dotze jornals, i, per cada dotze jornals més que en tingués, podria tenir un altre parell. El parell o parells disponibles segons aquesta taxa podien veure's ampliat amb el suplement d'un sol parell més, des de la Marededéu de Setembre en endavant, lògicament per atendre millor el sobretreball que demanaven aleshores els conreus. A aquest control de la quantitat de caps de bestiar, s'hi afegia un control paral·lel de les pastures del terme. D'aquesta manera, per mantenir els parells eren assenyalades i fitades les pastures que s'haurien de fer servir, però no pas abans de la data que fixaria l'Ajuntament de Prats i Sansor i tampoc mentre altres parells continuessin treballant. Aquestes pastures serien exclusives per als parells i vedades a tota altra mena de bestiar. També es limitava el nombre de caps de bestiar de llana que cada particular podia tenir i mantenir al terme: trenta caps, sense comptar-hi les cries. Aquest nombre podia augmentar-se amb quatre caps de bestiar de llana més per cada jornal de terra que tingués el cap de casa, ultra dos caps de bestiar gros més per cada tres jornals, sense comptar-hi el parell o parells de bous de treball taxats per les seves terres. Els llocs on podrien pasturar les ovelles i altre bestiar menut també eren indicats i fitats, i assenyalades les dates a partir de les quals seria possible. Ara bé, del 20 de juliol a Sant Miquel de setembre hauria de ser a muntanya, salvades excepcions relacionades, sobretot, amb malaltia ('picota'). Els rostolls tampoc no es podien fer servir per pasturar, encara que fossin propis, fins que l'Ajuntament ho autoritzés. Els negociants que comprassin bestiar de pèl o de llana a la tardor, només podien fer-lo pasturar a Prats i Sansor dos dies i en uns indrets assenyalats. Hi havia un pastor o 'guardià comú' del bestiar, encarregat de la 'guarda del bestiar comú', que tenia marcades les dates i els llocs on podria conduir-lo. També foren assenyalats els llocs on podien anar a pasturar les

eugues i el bestiar destinat a la carnisseria de Prats i Sansor. Diverses ordina-cions fan distinció entre el bestiar propi i el 'foraster' i la vintena rebla la il·li-citud de mantenir al terme bestiar gros o menut «que no sie propi o a par-ceria, a l'ús y costum de Cerdaña, y per manera alguna estranger». D'altra banda, abans de portar més bestiar de llana o pèl al terme, els amos de Prats i Sansor havien de notificar als regidors el «número de bestiar que pretén introduhir», a fi de controlar que no estigués malalt i d'assignar-li una parti-da. També eren regulats els conllocs.⁴

Com s'ha apuntat, més enllà d'un regiment tan primmirat de la quantitat i de la qualitat del bestiar, i dels usos de les pastures, les ordina-cions són lacò-niques, llevat de l'esment que fan de les artigues. Fer rompudes, boïgues o —com les anomena el document— artigues, era una pràctica corrent que es va veure accentuada durant el segle XVIII pel creixement demogràfic. Les boïgues, especialment, constituïen un recurs per a la població rural més pobla o mancada de terres pròpies, tant als comunals com fent-ho per a altri amb tractes de parceria. Les ordina-cions apunten que hi tenien tirada els fadrins i que deuria ser freqüent que s'hi plantés cànem, tot establint-s'hi que cap fadrí no podria fer artigues als comunals si no tenia casa pròpia, separada de la paterna, i sense demanar-ne abans llicència als regidors, i no podent artigar «més terra de la que prudentment podrà tràurer». També limitaven els indrets on eren permeses i que fossin venudes.

El mateix document ens innova que, el dia 5 d'abril del 1768, a instància del batlle i dels regidors, es va fer una crida d'aquestes ordina-cions a la plaça de Prats.

1768, abril, 5 i 13. Puigcerdà.

Noves ordina-cions de Prats i Sansor i la crida que se'n va fer, a la plaça de Prats de Cerdanya, havent estat aprovades.

Arxiu Comarcal de la Cerdanya, Fons notariales, notari de Puigcerdà Josep Tresse-rra Nadal, *Decimum quartum manuale*, f. 96r-105v.

En la vila de Puigcerdà, bisbat de Urgell, als sinch dias del mes de abril, any de la nativitat del Senyor de mil set-cents seixanta-y-vuyt.

Constituhits personalment devant de mi, lo notari infrascrit, Miquel Izern, batlle del lloch de Prats, junt ab lo Dr. Francisco Capdevila y de Bru-

4. Per a una contextualització històrica del document és imprescindible de recórrer a Josep Mª BRINGUÉ I PORTELLA, Mª Àngels SANLLEHY I SABI, «Boscós, pastures i ramaderia», dins Emili GIRALT I RAVENTÓS (dir.), Josep M. SALRACH (coord.), *Història agrària dels Països Cata-lans*, volum 3, Eva SERRA I PUIG (coord.), *Edat Moderna*, Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació i Universitats dels Països Catalans, 2008, p. 171-233.

son, assessor, Llorens Gasch y Francisco Carrera, regidors actuals de dit lloch de Prats, Francisco Picas, síndich procurador general de dit lloch, Joan Puitg, Francisco Barillas y Francisco Bartran, exposaren dits regidors als referits batlle y assessor lo següent.

«Señors, en conseqüència de Consell general tingut y celebrat en lo dit lloch de Prats, presidint vostra Mercè, dit Sor. Batlle, y actuant lo notari infrascrit, fou resolt que per lo bon regimén econòmic y polítich del dit poble se formassen noves ordinacions, ab imposició de penas corresponents, respecte a que las antigas, ab què fins vuy se havia governat, o no quedàvan observadas, o observar-se no podían, per las variacions y circumstàncias del temps. A qual efecte foren anomenats sinch individus, que són los quatre últimament mencionats junt ab Joan Padró, vuy difunt, perquè estos, prestat lo jurament, com prestaren, de portar-se bé y lealment y de no fer agravi ni perjudici a ningú, formassen ditas ordinacions conforme millor los aparagués ser útil y convenient a l'interès públich y particular del dit poble y sos individus. Y, havent los dits quatre comissionats, per haver premort lo altre, passat a formar ditas ordinacions, las presentam a vostra Mercè, suplicant sien servits legítimament autorisar-las y decretar-las y manar sa observància».

Y, vista per lo dit batlle y assessor la exposada petició y fundament, cerciorats del Consell general sobremencionat, com y també dels quatre comissionats referits, ser així cert que, en conseqüència del jurament prestat, que retifican de nou, havían format los capítols de ditas ordinacions en la forma que se contenen en lo paper presentat per los regidors, manà dit batlle, de consell de dit assessor, continuar-las per escriptura pública, y són del tenor següent.

Ordinacions de Prats y Sampsor, corregiment de Puigcerdà, formadas per lo regimén de aquells en lo present any mil set-cents seixanta-y-vuyt.

1. Primerament, en virtut de las presents, se ordena y mana que qualsevol dels particulars de dits pobles que tindrà tres jornals de terra conreadora, aixís pròpia com comuna, puga tenir un parell de bous o bacas per lo conreu de aquella, sens que se li puga imposar impediment algun, ab tal que sie seu propi y no estranger, per rahó del qual porà usar de las pasturas comunas de dits llochs en los llochs y temps que poran usar-ne los demás parells propis dels altres particulars.

2. Ítem, se ordena y mana que no sie lícit ni permès a ningun particular, tant natural com habitant de dits pobles, que no tindrà sinó dotse jornals de terra conreadora, lo poder tenir més de un parell propi seu per la cultura de ella, y, passant de dotse jornals fins a vint-y-sinch, puga tenir-ne dos, y, aixís, de aquí en avant, de dotse en dotse jornals, puga aumentar de un parell. Y lo qui excedirà de esta taxa incidisca en la pena de quinze sous per cada vegada que li serà manat extràurer de dits llochs y terme lo parell que tindrà de més,

aplicadora dita pena en la forma que baix per punt general se trobarà disposat.

3. Ítem, en conseqüència y declaració del capítol precedent se ordena y mana que aquells que, per rahó de la taxa y número de jornals de terra ab dit capítol previngut, podrà tenir un o més parells, puga a més de ells, des del dia de Nostra Senyora del mes de setembre en avant, ajudar-se de un altre parell propi, y no foraster, en cas lo necessítia per lo conreu de sas terras, benentès y declarat que, per molt que sien los jornals de terra que possehirà, no puga ser més de un lo parell de ajuda que se li permet. Y lo qui farà lo contrari incidisca en la pena de tres lliuras per cada vegada que se li manarà extràurer los que tindrà de més.

4. Ítem, se ordena y mana que ningun particular de dits llochs púguia introduhir sos parells en las pasturas que per los mateixos parells seran destinadas sinó en lo dia que lo Ajuntament deliberarà donar ditas pasturas. Y lo qui antes de dit dia los introduhirà per péixer en ellas incidisca en la pena de quinse sous per quiscuna vegada que serà trobat en contravenció.

5. Ítem, se ordena y mana que en los dias de treball no puga ningun dels particulars y habitants de dits llochs introduhir los bous o parells que no treballaran a péixer en las pasturas destinadas per dits parells en la hora y temps que los demás parells estaran treballant, sinó solament quant aquestos, después de dejunir, concorreran també en ditas pasturas. Y lo que farà lo contrari incidisca en la pena de quinse sous per cada vegada que dits parells seran encontrats en ditas pasturas fora del temps señalat.

6. Ítem, per la més còngrua manutenció dels parells y bous de treball se asseñala per pastura de aquells los terrenos següents, a saber, los Ribassos fins a la font de Prat Bover, lo Salitó del molí en avall, línea recta dret a Segra o seguint la paxera, lo pastoral de las Algas en lo any que correspon, los Torrentassos, també en lo any corresponent, los Torrents y Llanas, quiscun any, y los prats dels particulars después de treta la herba magenca, a excepció de aquella partida que ab altre capítol se asseñalarà per manutenció de las eguas. Y, en tot lo temps que dits terrenos seran destinats per la manutenció dels bous o parells de treball, no puga entrar-hi a péixer ningun altre gènere de bestiar, baix la pena de quinse sous per cada señal y cada vegada que serà peñorat.

7. Ítem, al fi de que en los terrenos expressats en lo capítol antecedent se fasse y crie la herba corresponent per la manutenció dels bous y parells de treball, se ordena y mana que de tots se'n dega aturar tota espècie de bestiar y los mateixos bous de treball lo dia quinse de abril, a excepció del Salitó y Ribassos, que no se n'aturarà fins que se aturarà de la Prada. Y los mateixos terrenos se donaran als dits bous de treball, a saber, los Ribassos, lo die de Sant Antoni de juny, y, los demás, lo die que apareixerà bé a l'Ajuntament, benentès que en quant als Torrents y Llanas y demás que serà entre los sembrats de las costas no púgan donar-se las pasturas fins que se hage segat, a fi de impedir los danys y perjudicis que càusan als blats.

8. Ítem, se ordena y mana que ningun dels particulars de dits pobles puga péixer las obellas ni altre bestiar menut en las pasturas que seran asseñaladas en las presents ordinacions per los bous de treball y altre bestiar gros. Y, per major explicació, no púgan ditas ovellas ni bestiar menut passar des del canemar de Nicolau Pich en avall, ni passar lo rech de Fontanellas, sí sols seguir lo camí remader dret al Bach del pont de Isòvol, y, per la part de dalt de dit canemar de Nicolau Pich, dègan seguir la carena dels camps, sens eixir de ells, fins a la abeurada de la font del Raitg, ni tampoch púgan entrar al pastoral de Cobartrada, ni a las Algas ni al ribàs del Prat Vell, tot baix la pena de quinze sous exigidora de cada señal en cas de contravenció.

9. Ítem, se ordena y mana que las ditas ovellas y bestiar menut, des del dia de Sant Miquel de setembre fins lo dia quinse de octubre, no púgan anar sinó a Torrelles, y, des de Font y Mora, tirant rech avall de las Buhigas, no púgan passar dit rech que tira dret als rochs del camp Gros de Llorens Pons y als rochs de Montlleó, contenint-se tot a bora dels camps dels Clots sens poder entrar en los rostolls, y, tirant dret al Bach del Pont, fins al canemar de Feliu Elias, y, tornant per alt, no púgan entrar en ningun rostoll de las Buhigas, tirant tot dret del torrent del capdemunt de la cervera de Francisco Bertran, y de aquí tot a bora dret a Sant Martí y, bora dels rostolls, dret al pas de Sant Salvador, de aquí, tota bora del pastoral d'en Llanas, dret a la font de Jaume Prat, y, tot a bora dels rostolls de Melcior Mir y de Llorens Pons, tirant dret a la font del Pla de Las, dret al camí de Siguerra per alt del camp de Melcior Mir, seguint dit camí fins al capdemunt del pastoral dels Torrentassos per la bora de dit pastoral fins al camp de Francisco Barillas y dret als roquets de Francisco Picas, tirant des de aquí dret al camp de Sant Salvador, per sobre lo marge del camp de Jaume Picas del Pla del Pi, de aquí dret al camí que baixa de Tartera a Saneastra, tirant camí avall fins al camí remader de baix. Tot baix la pena de quinze sous exigidora de cada señal que serà trobat contravenir.

10. Ítem, se ordena y mana que en la añada que serà sembrat lo Pla del Pi, eo en la que respectivament se seguirà, no púgan las ovellas ni demás bestiar menut péixer en los rostolls de dit Pla fins lo dia quinse de octubre, ni tampoch passar lo camí que va de Prats a Das. Y, en lo any que serà sembrat lo Pla de Baix, tampoch púgan entrar a péixer en los rostolls fins lo dit dia quinse de octubre. Y, respecte als Clots de Sampsor, no púgan tampoch entrar a péixer-los fins lo dia de Tots los Sants. Y, en quant als demás rostolls no explicats, solament púgan entrar-hi vuyt dias passats Tots Sants, exceptuats tots los pasturals reservats per los bous de treball y demás bestiar gros, en los quals no poran may entrar, a excepció dels pasturals d'en Llanas y Prat Bover, a què tindran entrada lo dia quinse de noembre y en avant. Tot baix la pena de quinze sous exigidora de cada señal de bestiar en cas de contravenció.

11. Ítem, se ordena y mana que todas las ovellas y demás bestiar menut, des del dia vint de juliol fins lo dia de Sant Miquel de setembre, dega estar en la montaña, a menos que hi hagués causa legítima, com de picota o altre, per

la qual no pogués estar en dita muntaña, que aleshoras se'ls asseñalarà partida en dit terme a proporció del bestiar impedit, exceptuat també de esta ordinació lo bestiar que necessítia cadahú en particular per lo abast de sa casa y també aquell bestiar dolent que per sa flaqueza no porà pujar a la muntaña. Advertint que, si del dit bestiar dolent, lo dia de Sant Miquel de setembre, se n'encontrarà de bo, com y també del que se haurà reservat per lo abast, deurà dit bestiar pagar lo conlloch de la muntaña en la forma que lo pagarà lo demés que hi haurà anat. Tot baix la pena de tres lliuras aplicadora en cas de contravenió per cada señal de bestiar que serà trobat contravenir.

12. Ítem, se ordena y mana que ningun particular dels dits llochs pugua fer péixer ningun gènere de bestiar en los rostolls de sos camps propis ni de altres fins que per lo Ajuntament se donarà llicència per péixer los dits rostolls generalment, y señalant aquells partida per partida, conforme millor convindrà, a tot lo que no se podrà contravenir, baix la pena de quinze sous exigidora de cada señal de bestiar en cas de contravenió.

13. Ítem, se ordena y mana que qualsevol individu de dits pobles que en la tardó cómpria bestiar de llana o de pèl per vèndrer o, altrament, negociar, no pugua estar en lo terme de dits llochs sinó dos dias per fer lo remat, señalant per a si als de Sampsor la partida dita lo Solà de la Pobilla y del Bach, y als de Prats señalant-los des del camí que baixa de Tartera a Senabastra en anllà. Y lo qui farà lo contrari incidirà en la pena de sinch lliuras per cada vegada que seran peñorats y avisats de extràurer dit bestiar.

14. Ítem, se ordena y mana que, luego de acabat lo temps que tindrà señalat lo guardià comú per a dormir defora ab lo bestiar, no pugua ningun particular de dits llochs deixar dormir fora las eugas, baix pena de quinze sous exigidora de cada señal en cas de contravenió.

15. Ítem, se ordena y mana que tot lo bestiar que se compren y deu entrar en la guarda del bestiar comú no pugua anar a péixer ni pugua conduhir-li dit guardià en la Prada de Avall fins lo die vuyt de octubre, arribant fins al molí, y del dia quinze de dit mes pugua passar del molí en avall, y en quant als prats de Sampsor no pugua entrar-hi fins lo dia de Tots los Sants, y, en los dels Fan-gassos y Torrents, fins lo die vint de novembre. Tot baix la pena de sis sous, exigidora del guardià o dels dueños dels bestiars que per si propis volguesen contravenir al disposat y ordenat.

16. Ítem, se ordena y mana que quedaran per pastura de las eguas tots aquells pasturals que no s'en asseñalats per pastura dels bous de treball. Y, aiximateix, quedarà per pastura de ditas eguas los Ribassos y Prada de Dalt luego de estar dellada, prenent de dita prada solament de l'estret en amunt y, de aquí, seguint dita prada línea recta dret a Segre. Y, a l'anar y tornar, lo bestiar de la prada dega passar per sobre lo estre, dret a prat Bové y Cobertrada amunt, sens passar per lo molí, tot baix la pena de quinze sous exigidera del guardià o altre particular per cada vegada que serà trobat contravenir.

17. Ítem, se ordena y mana que lo bestiar de la carnisseria de dits llochs dega estar y mantenir-se en los rostolls del Pla del Pi, en lo any que ho seran,

y, en lo altre any, no puga baixar de la Costa de Cobertrada en avall, seguint lo camí de Sant Vicens fins a la Coma Fonda, sens poder passar de dita Coma dret a la part del lloch, y, de allí, tirant fins a la abeurada de la font del Raitg. Y que lo carnisser no puga tenir més bestiar que lo que se li asseñala ab la tabba, tot baix la pena de sis sous, exigidora del contraventor per cada vegada que se li acusarà la contravenció.

18. Ítem, se ordena y mana que los parells de treball, fins y a tant se donaran las pasturas dels Ribassos, púgan anar a péixer en lo pastoral de Cobartrada, y, en lo mateix pastoral, púgan també péixer per lo espay de quinze dias las eguas rellineras dels indivíduos de Prats. Y las de Sampsor púgan també péixer quinze dias en lo ribàs del Prat Vell, y, del dia de Sant Antoni de juny en avant, puga anar-hi lo agasser comú. Y los que excediran del termini sobre dit ab las ditas eguas pullineras incórrian la pena de quinze sous per cada señal y cada vegada que se contravindrà.

19. Ítem, se ordena y mana que ningun particular de dits pobles puga tenir bestiar baganer, tant gran com menut, en lo terme de aquell des del dia primer de juny fins al dia de Sant Miquel de setembre, exceptuats solament los casos que, en quant a las ovellas y bestiar menut, quèdan reservats en la ordinació onse de las presents. Y lo qui a la present contravindrà incidisca la pena de una lliura deu sous per cada vegada que serà peñorat o se li acusarà la contravenció.

20. Ítem, se ordena y mana que no sie lícit ni permès a ningun dels particulars de dits llochs mantenir en lo terme de aquells bestiar, tant gros com menut, que no sie propi o a parceria, a l'ús y costum de Cerdaña, y per manera alguna estranger, de manera que al qui se suspitarà comètrer algun frau o cautela en assò dega ser precisat en prestar lo jurament devant del batlle de tot lo que per la averiguació de dit frau li serà preguntat. Y lo qui contravindrà a la present ordinació incidisca en la pena de tres lliuras per cada vegada que li serà manat extràurer lo bestiar estranger de dit terme y no ho complirà.

21. Ítem, se ordena y mana que no puga ningun particular manar bestiar de llana ni de pèl en dit terme, encara que sie comprat o altrament propi, que no avísia primer als regidors de la qualitat y número de bestiar que pretén introduhir, al fi de que, tenint suspita de ser malalt, li puga ser señalada partida de parada en dit terme. Y los qui lo introduhiran sens precehir esta circumstància incórrian en la pena de tres lliuras per cada espècie de bestiar y cada vegada que seran trobats contravenir.

22. Ítem, se ordena y mana que ningú dels particulars de dits pobles puga conllogar ningun gènere de bestiar, gran ni menut, fins lo dia quinze de desembre, ni li dúria més esta facultat, en quant al bestiar menut, que fins lo dia primer de l'any immediat, de forma que lo que en dit dia no serà dintre dit poble no puga entrar después ab títol de conlloch, no entenent lo bestiar gran, que porà entrar en qualsevol temps, però un y altre bestiar que ab dit títol serà introduhit no puga estar-hi més que fins lo die primer de abril, tot

baix la pena de quinse sous exigidora del contraventor per cada vegada que se li denunciàrà la contravenció.

23. Ítem, se ordena y mana que qualsevol dels particulars de dits pobles que tindrà bestiar gran o menut de aquell que va al guardià comú per lo espay de tres dias, en lo terme de dits pobles, dega pagar al dit guardià la terça com si en tota ella hagués estat en dits pobles, y esto ancara que en los dits tres dias no-l fassa guardar per lo dit guardià comú.

24. Ítem, se ordena y mana que ningun dels referits indivíduos pugan aturar de sos propis prats que tinga en la Prada de Dalt fins lo dia de Nostra Sra. de mars, y, dels prats de la Ribera, fins lo dia de Santas Creus de maig.

25. Ítem, se ordena y mana que ningun dels dits particulars pugan anar a cullir herba en los blats, ribas ni pasturals, ni péixer en ell sos bestiar, fins a tant que ho deliberàrà lo Ajuntament, o en los casos previnguts en las presents ordinations, baix la pena de deu sous per cada vegada que serà trobat contravenir.

26. Ítem, se ordena y mana que si algun particular tindrà algun tros de camp asgarrat de la cullita del blat o altre gra, però lo tindrà molt herbat, pugan dallar y aprofitar de la herba de dits sos propis camps, no, emperò, pugan executar-ho en camps de altres, baix pena de sinch sous al que controvindrà.

27. Ítem, se ordena y mana que qualsevol indivíduo que voldrà segar herba en alguns dias per mantenir las cavalcaduras en los dias que treballarà ab ellas, no pugan segar-la en altre part que en la partida dita dels Ribassos, ni tampoch major quantitat de la que necessitarà per la manutenció de ditas cavalcaduras. Y lo qui contravindrà, a més de pèdrer la herba que haurà recullit, incórria per cada vegada en la pena de sinch sous.

28. Ítem, se diu, ordena y mana que en ningun temps ningun dels particulars de dits pobles que tindrà algun cavall enter pugan enviar-lo al guardià comú ni deixar-lo anar suelto per lo terme, baix pena de tres lliuras per cada vegada que serà trobat en controvençió.

29. Ítem, se ordena y mana que ningun dels particulars de dits pobles no púgan rentar, fer bassas ni altres porqueries en lo rech de la font, a saber, des de la casa de Francisco Gambús en amunt, per servir per l'aveurada dels bestiar. Y lo home o dona que se trobaran controvenir incórrian per cada vegada en la pena de tres sous.

30. Ítem, se diu, ordena y mana que ningun dels particulars de dits pobles pugan artigar o reduhir a cultura tros algun de terra herma des de la font de Riallas dret al collet dels Torrentassos, y, de allí, seguint lo camp de Felip Costa, fins dalt als roquets per demunt lo camp de Francisco Barillas, y, de aquí, seguint la serra dret a la font de las Canals, y, den de dita font, seguint la serra de las Rocas, dret als rochs de Jaume Prat, de aquí tot dret a l'estret de Llanes par demunt de la font, de aquí seguint las rocas del capdemunt del Solanet de Llanas dret a la roca del Quer, y, de dita roca, dret a la font de Font y Mora, y, de aquí, seguint lo rech de Font y Mora dret a Prat de Saitg, y, de aquí, tot dret del riu Segre. Ni tampoch púgan ròmpre ni artigar en tot lo pla de dits llochs de Prats y Sempson, ni a la part de dintre de la rodalia o ter-

mes sobreexpressats, mirant a dits llocs. Y, aixísmateix, no púgan, los que artigaran o rompran, enclòurer dins lo que hauran romput o artigat ningun tros de terra herma sens deixar pas per entrar a ella, ni menos púgan artigar en paratges en què empedéscan los passos y abeuradas señalats per los bestiar, tot baix la pena de que lo qui farà lo contrari perdrà tot lo que haurà inpendit y gastat, y, juntament, los fruits resultaran de las rompudas, que cediran a benefici del Comú.

31. Ítem, se diu, ordena y mana que no puga ningun fadrí, a menos de estar separat de son pare y tenir casa parada, ròmpre tros algun de comunal per canemar. Y si algun dels que viuhen ab sos pares tindrà canemar tret dega dexar-lo a benefici del Comú. Y los demás que, tenint casa parada y viuran separats, ne voldran tràurer, dègan antes de tot demanar llicència als regidors peraquè estos los asseñalian lo terreno, que deurà ser precisament en la partida de Fontanellas o dels Ribassos, sens impedir los passos dels bestiar ni tocar al Prat Bover. Y tots los que en dits pobles tindran canemars trets en terrenos comunals quédian privats de vèndrer-los y empeñar-los a altre persona, podent valer-se'n solament per son propri ús. Y lo mateix se entenga en las demás terras comunals que hagen tret, així per a sembrar com per altres efectes. Tot baix la pena de tres lliuras y de pèdrer las impensas y treballs hauran fet en dits terrenos, com y també los fruits que en ells se trobaran pendents lo dia de la contravenció.

32. Ítem, se diu, ordena y mana que ningun dels que voldran artigar en los paratges permesos de dit terme puga sen[ya]lar-se més terra de la que prudentment podrà tràurer, y, en cas hage señalat excessivament, dègan los regidors instar de qualsevol particular limitar al que aixís haurà asseñalat lo que los apareixerà correspondrer-li, quedant en lo restant llibres qualsevol dels particulars per poder-hi ròmpre y artigar.

33. Ítem, se diu, ordena y mana que ningun particular puga arrencar gleba en ningun dels pasturals comuns per lo fi de fer saqueras o fórmigons, o altre qualsevol pretext, permetent-se'ls solament del rech de Fontanellas a la part del camí del molí, baix la pena de tres lliuras exigidora de cada un en qualsevol cas que contravindran al referit.

34. Ítem, se diu, ordena y mana que qualsevol dels particulars de dits pobles que ab sos bestiar causarà dany a las possessions dels altres, aixís ocasionant-lo de propòsit lo dueño com per poch cuydado o escapada dels bestiar, dega pagar sis sous de van. Y, si lo bestiar serà foraster de dits pobles, incórria en lo van y pena de tres lliuras. Però si lo dany ocasionat serà de major consideració que dita pena del van, sie facultatiu al dueño dampnificat demanar lo dit dany, estimat sumàriament per dos experts que elegirà lo batlle de ofici, rebent-los la declaració jurada del que estimaran y fent-lo pagar per lo dueño del bestiar que haurà causat lo dany, o bé puga lo dit damnificat exigir la pena que se li deurà també manar pagar, deixant la elecció del dany o pena a son arbitre.

35. Ítem, se diu, ordena y mana que qualsevol particular de dits pobles, aixís tinga terras pròprias o comunas com en cas que no las tinga, puga tenir

y mantener en lo terme trenta caps de bestiar de llana, sens compèndrer la cria. Y, a més de esta taxa general, que comprèn sens distinció a tots los individuals caps de casa dels dos pobles referits, podran tots los que tenen terras pròprias o comunas, aixís dintre dit terme com fora de ell (però estas las cultivaran des de dits llochs) tenir quatre caps de bestiar de llana per cada jornal de terra que possehiran, y dos caps de bestiar gran de tres en tres jornals, sens contar lo parell o parells de bous de treball taxats per rahó de ditas terras. Y los que contravindran a esta taxa púgan y dègan ser peñorats en lo que excediran com a tenint bestiar foraster, ab las penas establertas en est particular ab la ordinació vint de las precedents.

36. Ítem se diu, ordena y mana que todas las penas impostadas ab las precedents ordinacions, aixís mirian a interès públich com al particular dels que quedaran damnificats, se exigéscan y se enténgan incórrer sensillas eo en las quantitats en ditas ordinacions previngudas, en lo cas que la contravenció sie de dia, però, si la contravenció serà de nits, sien y se enténgan todas las ditas penas y cada una de ellas duplicadas contra lo con[tra]ventor. Y lo que per rahó de ditas penas se exigirà en cas de no estar lo Comú apartat o convingut ab los ministres de sa Magestat per rahó de las penas de càmera, dega distribuir-se segons y en la forma queda previngut en los edictes reals de penas de càmera. Però si lo Comú tindrà arrendada la part tocant a sa Magestat, en tal cas dega lo total de ella aplicar-se a benefici del Comú, cuydant sempre los regidors de sa puntual exacció, baix la pena de fer-se responsable en la reddició de sos comptes, aixís del que hauran cobrat com del que per omisió o contemplació no hauran cobrat de aquellas.

Foren fetas y firmadas las presents ordinacions en lo lloch de Prats per los dits regidors, síndich y comissionats en los sobredits dia, mes y any.

Llorens Gasch i, per Francisco Carera, per no seber de escríurer = Francisco Picas = Juan Puig = Francisco Bertran = Francisco Barillas.

En poder de mi, Dr. Josep Tresserra Nadal, notari.

En la referida vila de Puigcerdà, en los sobredits dia, mes y any. Per devant mi, lo notari infrascrit, lo sobredit Miquel Isern, batlle de l'expressat lloch de Prats, de consell del Dor. Francisco Capdevila de Bru, son assessor, vistas y atentament premeditadas las precedents ordinacions y considerat que no contenen cosa alguna prejudicial al públich ni als interessos de sa Magestat, ans bé quedant plenament informat de sa utilitat, digué: Que devia manar y mana observar-se tot lo en ellas previngut y ordenat, y, per sa major firmesa, que devia interposar e interposa a las mateixas sa autoritat y decret judicial.

Miquel Isern, batlla. Vidit Capdevila, assessor.

En poder de mi, Dor. Joseph Tresserra Nadal. Notari.

En la vila de Puigcerdà, bisbat de Urgell, als tretse dias del mes de abril, any de la nativitat del Sor. de mil set-cents seixanta-y-vuyt.

Per devant mi, lo notari real, y testimonis infrascrits, comparagué personalment Bonaventura Fabé, corredor públich y jurat de la present vila y corregiment de Puigcerdà, lo qual, mediant lo jurament que prestà en lo ingrés de son ofici, féu relació de haver, a la instància dels Sors. Batlle y Regidors del lloch de Prats, publicadas ab alta e intel·ligible veu, precehint sonido de trompeta, en la plassa pública de dit lloch de Prats, lo dia sinch del corrent mes, las precedents ordinacions, y en presència de differents particulars e individus de dit lloch de Prats y Sampsor. De tot lo que dit pregoner requirí a mi, lo notari infrascrit, llevàs lo present acte. Essent presents per testimonis Cosma Bartran, fuster de la present vila, y Anton Fabra, treballador del pont de Llívía. Y jo, lo notari infrascrit, que fas fe conèixer a dit pregoner, lo qual firma de mà pròpria.

Bonaventura Fabé.

En poder de mi, Dor. Joseph Tresserra Nadal, notari.